

RÜŞTÜ BOZKURT

rustu.bozkurt@dunya.com

Edilgen **yerel yöneticilik ve kaynak israfı**

Etkin yerel yöneticiler ve yerel liderler; **toplumun elinin menzilindeki kaynakları etkin ve verimli biçimde değerlendirilmesinde de etkilidir** ayrıca erişilebilir dış kaynakların maddi ve kültürel zenginliğe dönüştürülerek refahın yükseltilmesine de katkı yapar.

Liderlik ve yöneticilik farklı özelliklere sahiptir. Kapsayıcı yerel yöneticilik, yerel kaynakları etkin ve verimli değerlendirmede rutinden sorumlu, lider ise toplumu daha ileri taşıyacak olan değerler üreten, irade koyan, projeler sunan, kurumlar oluşturan ve sonuçlar alandır.

Ülkemizde *"yerel yöneticiliğin ve liderliğin önemi"* üzerinde 30 yılı aşkın bir zamandır *"sahada gözlem"* yapıyorum. Kendi öznel değerlendirmelerime göre yöneticiliğin ve liderliğin beş eğilimden söz edebilirim. Bu eğilimlerden ilk dördü farklı yöneticileri, beşinci de gerçek lideri temsil eder.

Birincisi, Celal Sılay'ın, *"Suya sabuna dokunmazmış/Pise bak, pise..."* dizeleriyle anlatabileceğimiz günü kurtarmaya dönük sıradan ve "edilgen" yöneticiliktir.

İkincisi, kasaba kültürü odaklı, değerleri, ilkeleri, kuralları olmayan her şeyi kendi algıları çerçevesinde yorumlayan, "şark kurnazı" yöneticilik anlayışıdır.

Üçüncüsü, üretken ama gelenek taassubunu aşamayıp kendini anlatmaktan sakınan yöneticilik anlayışıdır: On yumurtlayıp bir gıdaklamayı beceremeyen "politikayı aşırı ilkelere dayalı düşünen, pragmatiklikten uzak klasik yöneticilik" örneğidir.

Dördüncüsü, iletişim cambazları: Bir yumurtlayıp on gıdaklamasını bilenler, ben-merkezci ama görece "olumlu dışsallık yaratan" yöneticilik modelidir.

Beşincisi, ortak değer, ortak irade, ortak yarar, ortak proje ve ortak kurumların kapsayıcılığına inanan kapsayıcı anlayışla "yönetişimi içselleştiren lider."

Bu ilk yazıda, beş değişik özelliğini saptadığımız yerel yönetici tipi arasında "edilgen" yönetici dediklerimizi ele alacağım. Bir rastlantının, bir toplamsal boşluğun eseri olan, suya sabuna dokunmayan, günübirlik yaşayan, vazgeçilmez bir ideali veya yaratmak istediği sonucu zihninde şekillenmemiş yönetici tipidir.

"İŞİ İDARE ET" ANLAYIŞINI BENİMSEYEN YÖNETİCİLER

Edilgen yöneticiler, etliye, sütlüye karışmamayı benimser, *"önde gitme asılırsın, arkada kalma basılırsın, ortada kal idare et"* kültüründen beslenir. Kültürel geleneğimizin ve gelenek taassubunun zihinlere perçinlediği, biraz da adaletsiz toplumsal yaşamın kristalleştirdiği bu anlayışın temel eksiği *"hata kültüründen"* yoksun olması nedeniyle gelişme ve ilerlemeye açık olmamasıdır. Ayrıca, suya sabuna dokunmadan *"işi idare et"* anlayışını benimseyen yöneticiler, hamasi söylemlere de açık durur; insanları hangi inanca, cemaate, kabileye, aşirete, yerleşim yerine ait olduklarına göre ayırma eğilimindedir. Edilgen yöneticilerin temel özelliklerinden biri de, *"kendi anlam çerçevesini"* aşamaz. Çünkü edilgen yöneticiler çevrede olup biteni sezememiş ve anlayamamıştır. Kendisi farkında değildir ve gelecekle ilgili kaliteli bir fikri de yoktur. Edilgen yöneticinin planları da yoktur. İşleri akışına bırakan, küçük müdahalelerle idare etmeye çalışan *"edilgen yöneticiler"* öncülük nitelikleri olmadığı için kaynak israfına açıktır.

Bilincin temel bileşeni olan "çevreyi sezme ve kavrama" odağından bakıldığında, suya sabuna dokunmayan, yetkinliklerinden çok sistemin zaaflarından beslenen, edilgen karakterli yöneticilerin kitlelerde karşılık bulmadığını söylersek kendimizi aldatmış oluruz. Toplumsal yaşamda karşılık bulmuş olmalıdır ki, edilgen yöneticilere her dönemde yaygın biçimde rastlıyoruz. Toplumların edilgen yöneticileri eleyerek etkilerini azaltabilmesi, gelişmenin ileri aşamalarında mümkün olabilmektedir.

EDİLGEN YÖNETİCİ TİPİ

Toplum, kendi anlam çerçevesine uygun düşeni seçme eğilimindedir. Dijital medya kanallarında, iletişimde insanların kendi merkezi düşüncelerinden, kimliklerini oluşturan değer ve iradeyi aşarak, farklı değerlerle ne kadar yüzleştiği araştırıldığında, Hollanda gibi gelişmiş toplumlarda bile bunun %12 düzeylerde kaldığı görülmektedir.

Bilim ve teknolojinin iletişim kanallarında yarattığı erişebilirlik olanağının yarattığı iki sorundan söz etmekte yarar var: Birincisi, ağırlıklı olarak insanlar kısa mesaja dayalı iletişimle Orhan Pamuk'un bir değerlendirmesinde ileri sürdüğü

gibi, *"kısa mesajla iletişim kurabiliriz, ama düşünce geliştiremeyiz"* saptamasıdır. Bunun tersini söyleyenler de var.

Kısa mesaj derinlikten uzaklaştırdığı gibi, anlamadan "anlamış gibi" davranmaya neden olabiliyor. İkincisi, kısa mesaja dayalı, anlamadan anlamış gibi durmaya fırsat kapılarını açan gelişmelerin "entelektüel korkaklık" yarattığını, entelektüel kapasitenin gelişmesini engellediğini, sistem tasarımı ve sistem kapasitesinin gelişmesine de katkı yapamadığını gözlemliyoruz.

Edilgen yönetici tipi, gazete manşetleriyle yetinen, sosyal medya kısa mesajlarına dayalı önyargılarıyla düşünen ve yerleşik doğruları aşamamış "anlam çerçevesine sıkı sıkıya bağlı kitlelerin" desteğini alabiliyor. Siyasi iradenin seçimle oluşmasında edilgen yöneticilerin iş başına gelmesine fırsat verebiliyor. Bu oluşum yerelde seçimle işbaşına gelmiş yöneticiler ve STK yöneticileri için de geçerliliğini koruyor. Bazı yörelerde, yeterince interaktif olmadıkları, yörenin hak ve çıkarlarını etkin biçimde savunmadıkları, işleriyle ilgili kaliteli fikir üretmedikleri halde kimi yöneticilerin yıllarca seçim kazanmalarını başka nasıl açıklayabiliriz?

Dünya genelindeki eğilimleri umursamayan, fırsat ve tehlikeler üzerinde kafa yormayan, kendi olanak ve kısıtlarını dinamik bir envanterle izlemeyen, gelecek inşa etme iddiası olmayan edilgen yöneticilerin kaynakları etkin ve verimli kullanması beklenmemeli. Edilgen yöneticilerin kaynak israfına yol açabileceği açıktır. Çünkü onlar, öngörme ve önlem alma disiplininden uzak, gözetim ve denetimden hoşlanmaz, gelecek inşa etmenin temel kurallarından biri olan "zamanında atılım" yapma cesaretinden yoksundur.

"Sürdürülebilir ekonomik gelişmenin temel bileşenlerinden biri de **farklı seçimleri olan ve gelecek inşa etme iddiası taşıyan** yerel liderliktir."

EDİLGEN YÖNETİCİLERİ AZALTMANIN YÖNTEMLERİ

Edilgen yöneticileri azaltmanın, onların gelişmeyi engelleyici tutumlarının zarar vermesini engellemenin en etkin yolu, kitlelerin bilinçlenmesidir. Kitlelerin bilinçlenmesinde, yerel ölçekte tartışmalar hayati önem taşır. Bu konuda çok etkili araç, yerel medyanın konuyu nasıl ele aldığıdır. Basın İlan Kurumu'na bağımlılık, özel ilan ve reklam bağımlılığı ve ekonomik anlamda medya kuruluşunu yaşatma zorunluluğu gibi etkenler, sözcüğün tam anlamıyla "bağımsız medya" oluşumunu engelliyor. Siyasi otorite ve ekonomik ihtiyaç ister istemez çok tehlikeli bir tutum olan "kendini sansürlemeye" yol açıyor. Bu durum, edilgen yöneticilerin tutum ve davranışlarının netleştirilmesini engelliyor.

Edilgen yerel yöneticilerin doğrudan kurumlara, giderek yerel olanaklara ve daha da ötesinde ülkeye verdiği zararı analiz edecek "donanıma eksikliği" de bir başka sorundur. Bu eksiklik, sadece yerel medyaların sorunu da değildir. Yerel medyayı bilgi olarak besleyecek olan STK'lar kadar, yöredeki üniversitelerin de sorunudur. Yerel üniversiteler, örneğin belediyelerin "proje ve harcama disiplini" üzerinde lisansüstü tezler ve doktora tezleriyle değerlendirse, kentin sosyoekonomik gelişmeleri akademik çalışmalarla belgelemiş olur; üniversitenin rasyonel otorite olabilme özelliğine göre, kitlelerin zihninde doğru bir meşrulaştırma temeli de yaratabilir. Bu çalışmalar yerel medyayla da paylaşırlarsa, edilgen yöneticilerin sakıncalı tutum ve davranışları nesnelliğine inanılan bir kurumdan öğrenilir. Bu verileri değerlendiren ve değerlendirmeyen, nesnel kalan ya da yandaş duran medya hakkında daha nesnel karar verebilme olanaklarımız artar, güven yaratma kanalları açık kalır.

Yerel kalkınmada entelektüel ve sistem kapasitesinin arka planı az tartıştığımız sorunlarımızdan biri. Oysa hep birlikte gözlemliyoruz ki, kentleşme, kent yönetimi, kent akışkanlıkları, kent ekonomisinin verimi gelecekteki rekabet gücümüzü belirleyecek. Eğer kentleşme eğiliminin olası etkileri üzerine kafa yormuyor; siyasi irade, seçilmiş yerel yönetim, atanmış yerel yöneticiler, özel girişimler ve onların sivil örgütlenmeleri, diğer alanlardaki sivil inisiyatifler, üniversiteler ve yerel medyanın gündeminde "yerel yöneticilerin durumu" yer alırsa, farklı açılardan yapılan değerlendirmeler, eleştiriler, analizler, savunmalar ve gerekçeler daha netleşir. Dolayısıyla kitlenin bilinci yükselir.

***Edilgen yerel yöneticiliğin belirleyici* özelliklerini şöyle sıralayalım:**

- Genellikle dönemsel gelişmelerin aldatıcı etkileri ya da rakiplerin kitleler nezdindeki zaaflarından yararlanarak işbaşına gelir.
- Açık değillerdir; hesap verebilirliği, kitlelerle yüzleşmeyi göze alamayacak kadar özgüvenden yoksundur.
- İlkesiz gizlilik, *"etliye sütlüye karışmama, suya sabuna dokunmama ve işi idare etme"* eğilimleri ağır basar.
- Gelecek iddiaları, gelecekle ilgili plan ve projeleri yoktur.

Bir sonraki yazıda *"kasaba kültüründen beslenen Şark kurnazı"* yöneticiler üzerinde duracağız. Kasaba kültürü ve Şark kurnazlığından beslenen yerel yöneticiliğin tipik özelliği, proje ve harcama disiplininin olmamasıdır.